

A kurzus címe A kultúrákövetítés elméleti és történeti aspektusai 1 A kurzus címe angolul Theoretical and Historical Aspects of Mediating Culture 1	Kurzuskód ANDB-175	Kreditértéke 3 kredit
Az oktató neve, elérhetősége Dr. Striker Sándor Fogadóóra: Csütörtök 11.00-13.00 Egyeztetés után striker.sandor@ppk.elte.hu	Szak és szint BA Képzési forma nappali	A kurzus típusa előadás
Előfeltételek; a felvétel sajátos körülményei ANDB-175	Az értékelés módja kollokvium	Kontaktóraszám Heti 2 óra
Az oktatás nyelve magyar	Mely szak mintatanterve szerint kötelező? Andragógia 2010	Ajánlott félév 5-6. félév .

A tanegységért felelős szervezeti egység neve: Andragógia és Művelődéstudományi Tanszék
Tanév, félév 2014/2015. őszi

Az előadások helye és időpontja: Kazinczy u.23-27. 416 terem. csütörtök 13.30-15.00

A kurzus célja

A kultúra és művelődés fogalmi világának megismertetése, a hallgatók probléma-felismerő és elemző gondolkodásának fejlesztése.

A stúdium célja: megismertetni a hallgatókkal a kultúraelmélet alapjait, a kultúrával kapcsolatos diszciplínák összefüggéseit. Felhívni a figyelmet a befogadó-közvetítő viszony alakulására, a magyar és az európai kultúra kapcsolódási pontjaira, különös tekintettel a tudományok közötti átjárásra és összefüggésekre. Főbb témakörök: a kultúrákövetítés interdiszciplináris megközelítése, a civilizáció és kultúra -fogalom fogalmi viszonyainak változásai, kultúra koncepciók, a kultúra és a művelődés jellegzetességei, történelmi változásai.

tanulás eredmények, kompetenciák terén

az andragógus hallgatók

ismerjék meg:

- az andragógia területéhez kapcsolódó ismeretrendszert;
- a vonatkozó ismeretszerzési módokat és az ismeretforrásokat, szakterületükön a problémák több szempontú megközelítésének, a megoldások értékelésének elveit és módszereit;
- a szervezetek, intézmények működése, illetve működésük értékelésének, elemzésének elemi módszereit

legyenek alkalmasak:

- a gazdasági-társadalmi folyamatok és a kultúra jelenségvilága közötti összefüggések differenciált és rendszerszemléletű értelmezésére;
 - megfelelő technikák birtokában információk összegyűjtésére és kritikus elemzésére;
- rendelkezzenek** egyéni munkájukban reális önismerettel, önértékeléssel, sikerorientáltsággal; a minőség iránti elkötelezettséggel.

A kurzus tartamai, témakörei

1-2. óra szeptember 11.

Ember, kultúra, társadalom, történelem, (elméleti bevezető)

A kurzus tematikája, szellemisége abból az európai (pontosabban: euró-atlanti) előfeltevésekből és hagyományból indul ki, hogy az ember természeti, társadalmi és történelmi lény. Az alapfogalom a kultúra, amelynek (potenciális vagy valóságos) dinamikája az embernek a természettel való azonosságát és nem azonosságát mint termékeny ellentmondást egyesíti, amely ellentmondás szétfeszíteni és meghaladni igyekszik a mindenkori (történelmi) állapotokat.

A kultúra dinamikus és mozgó fogalma magában rejti a kultúraközvetítés fogalmát mind a társadalmi értelemben vett ontogenetikai (az egyén fejlődési lehetőségeire vonatkozó), mind filogenetikai értelemben. (Az emberi közösségekre, társadalmakra, a történelemre vonatkozóan.)

A fejlődés gondolatának dominanciája mellett azonban röviden bemutatja az európai kultúrában meggyökeresedett gondolkodástól eltérő más kultúrákat is, sőt felhívja a figyelmet az euro-atlanti gondolkodás (és cselekvés) ellentmondásaira. (A demokrácia pozitív oldala mellett kirívó társadalmi egyenlőtlenségek, és különösen a múlt és a jövőt tekintve: ökológiai veszélyek).

3-4. óra szeptember 18.

A kultúraközvetítés témakörei – rövid bevezető kommentárokkal

Természet és kultúra

(A természetfogalom kettős jelentése és értelme)

A valóság jelenségeit három csoportra oszthatjuk. Köznapi szavakkal kifejezve: az egyik a természet, ami tőlünk függetlenül létezik, a másik az a természet, amit az ember hozott létre a természetben és a természetből, a harmadik pedig az a metafizikai (transzcendentális) szféra, amelyet nem anyagi összetevőkből tett hozzá az ember a természethez. E második természet plusz a metafizikai valóság (*környezet, viselkedés-változás és szellemi szféra*) a kultúra.

A kultúra az ember természeti-biológiai, közösségi, szellemi szükségleteinek kielégítése érdekében átalakított („humanizált”) természet. A kultúrának alapvetően három dimenziója van: 1. a megművelt természet, a nyers természet tárgyaiból az ember által létrehozott tárgyi világ (*agrikultúra és kultúrkörnyezet*), 2. a hordaviszonyok humanizálásából létrejött emberi-közösségi-társadalmi rendszerek és intézmények, 3. és maga az egyes, az ösztöneit korlátozó, magát humanizáló ember, a személyiség.

Az emberrel foglalkozó alaptudományok az előzőeknek megfelelő hármas rendszer szerint lehetnek: 1/gazdaságtan, 2/társadalom- és politikatudományok, 3./ oktatás- és művelődés- vagy más néven: kultúratudományok. Természetesen ezek nem egymástól független „szektorok”, hanem az emberi létezés (a kultúra) egyes aspektusait kifejező tudományok. (A pszichológiát – a lélektant – lehetne egy negyedik, különálló csoportba sorolni.)

5-6 óra szeptember 25.

Kultúra és kultúráközvetítés – a kultúra, mint immunrendszer

Az ember lényege a kultúrában van. A kultúra: közvetítés ember és természet, ember és ember között, és természetesen az ember önmagához való viszonyában is közvetítéseket alkalmaz: a gondolkodás eszköze, közvetítője a verbális és nem verbális anyanyelv, az érzelmeket, indulatokat, vágyakat stb. is a kultúra szabályozza, regulálja. A „kultúráközvetítés” antropológiai és ontológiai (lételméleti) értelmezése tehát: a kultúráközvetítés az ember és a természet, az ember és az ember (a társadalom), valamint az ember és önmaga között jön létre. (A kultúráközvetítés ez utóbbi legbelső köre az ember önmagára irányuló reflexiója: a gondolkodás, tanulás, memorizálás, a kultúra egyéni elsajátítása.)

Többen egy negyedik aspektust is megemlítenek. A sajátosan emberi érzelmek világa ez: a hűség, a szeretet, a szerelem, az önfeláldozás stb. Ha a három, illetve a négy dimenziót összehasonlítjuk és sorba rendezzük, akkor a „keményebb” fizikai-biológiai életfeltételektől, azoknak a pusztulás terhe mellett megteremtésének kényszerétől, szükségességétől a „puhább” feltételek és követelmények megteremtésének irányába mozdulunk el. A két szélső pólus a biológiai önreprodukció versus az egyén szabadsága, boldogsága, értelmes élete.

A kultúra funkcionalista kulturális antropológiai megközelítése – intézményes válaszok az egyéni szükségletekre. Tovább lépés ettől a gondolattól: a kultúra, mint immunrendszer, a normák védelme a küldő és a belső veszélyeztető behatásoktól.

7-8. óra október 2.

Kultúra és történelem, a kultúra, mint történelmi válasz

A kultúra társadalmi életét a különböző kultúráközvetítési rendszerekben tanulmányozhatjuk. Természetesen a kurzus a kultúráközvetítés történetileg létrejövő bonyolult intézménytörténetét nem tudja bemutatni, hisz ez nem tárgya, mert az a kultúra- és művelődéstörténethez tartozik. Egyetlen visszpillantást vetünk a múltra. A modernitás bölcsője a görög társadalom, amely a történetileg őt megelőző nagy despotikus birodalmakkal szemben (ezek főbb típusai voltak: Kína, Mezopotámia, Egyiptom) a plurális társadalomszerkezet kialakítására tett kísérletet. Platón Szókratész védőbeszédében az egyes ember definiálja saját magát, öntudatát, ember voltát, kissé patetikusan fogalmazva: „történelmi küldetését”. Vö. még: Szophoklész Antigoné: „Sok van, mi csodálatos/ rettentő, iszonyú, kiállhatatlan, nyomasztó, hatalmas, erős, ügyes, okos, jártas, tiszteletreméltó, De az embernél nincs semmi csodálatosabb/ rettentő, iszonyú, kiállhatatlan, nyomasztó, hatalmas, erős, ügyes, okos, jártas, tiszteletreméltóbb”. (Mindkét művet – nem esztétikai, hanem – kulturológiai, kultúráközvetítési szempontból röviden elemezzük majd a kurzus keretében.)

9-10. óra október 9.

Az Európa-centrikus kultúrafelfogás kialakulása, dominanciája. A nem-európai népek (a „vadak”, az ún. primitív kultúrák) fölfedezése. Mai problémák.

A kulturális antropológia kialakulása. A kulturális antropológusok kultúráközvetítő tevékenysége. A kulturális antropológusok dilemmája: a kultúra fogalmának kiteljesítői vagy a gyarmatosítás szálláscsinálói. A „kultúrnépek” és „természeti népek” fogalma. (A tudományos fogalmak és az értékítéletek konfliktusa: lekicsinylés és idealizálás.)

11-12. óra október 16.

A multikulturalitás fogalma. Illúziók és a konfliktusok. A globalizáció és hatásai a nemzeti és regionális kultúrákra. Modern népvándorlás: migráció, munkakeresés, menekülők, idegenek idegenben. A kultúráközvetítés konfliktusai a „multikulturalitás” korszakában.

Hallgatói kiselőadások – vita.

Október 23. nemzeti ünnep

Október 30. őszi szünet

13-14. óra november 6.

A modern kultúra és kultúráközvetítés problémái. A hagyományos, klasszikus kultúráközvetítő „intézmények” – család, a falusi, kisvárosi közösségek, iskolák, akadémiák stb. – szerepének meggyengülése. A kultúraváltás problémái és konfliktusai a modern társadalmakban. A problémakört legtömörebben tárgyaló írás: Csányi Vilmos Egyszemélyes kultúrák c. tanulmánya alap gondolatainak összefoglalása. A kultúra és a kultúráközvetítés tradicionálisan stabil (történelmi) formáinak: az egyén, közösség, nemzet kapcsolatának nyitott kérdései a globalizáció folyamatában.

Hallgatói kiselőadások – vita.

15-16. óra november 13.

Az „egyszemélyes” kultúra és a „multikulturalitás” mint a jövő társadalmainak a kultúrája? A nemzeti (anyanyelvi stb.) kötelekektől, történelmi hagyományoktól elszakadó magányos, egyszemélyes („szingli”) kultúrák szabad, közösségi kötelekek nélküli világa? „Lecserélhető” lesz a közösségi kultúra? („Permanens” akkulturáció, kultúraváltás következik be a személyiség, a közösség vonatkozásában?)

Hallgatói kiselőadások – vita.

17-18. óra november 20.

Identitás és globalizáció. Elméletek, kérdések és gyakorlati válaszok.

Hallgatói kiselőadások – vita.

19-20. óra november 27.

A kultúra értékelméleti (axiológiai) és nem értékelméleti (rendszerelméleti, szemiotikai stb.) fogalmainak „konfliktusai” a kultúráközvetítés vonatkozásában. Az „arisztokratikus”, Európa-centrikus kultúráközvetítés és a nem-értékelméleti (antropológiai) felfogás vitája.
A modern kultúráközvetítő média értékvilága.

Hallgatói kiselőadások – vita.

21-22. óra december 4.

A kortárs-társadalmak, a saját társadalom kulturális antropológiai vizsgálatának lehetőségei.
Dokumentum-elemzés (fotók, videók) bemutatása.

Hallgatói kiselőadások – vita.

23-24. óra december 11.

A kultúra finanszírozásának hagyományos (állami) és piaci modelljei. (Marschall Miklós: A kultúrafinanszírozás modelljei c. írásának elemzése). A kortárs magyar kultúráközvetítés kérdései. Elvi megfontolások, történelmi hagyományok és érték kategóriák a kultúráközvetítésben. A kultúráközvetítés elméleti problémái és gyakorlati mintái – összegzés.

Hallgatói kiselőadások – vita.

Számonkérés:

Szóbeli vizsga, eredménytelenség esetén javítás. A szóbeli vizsga része egy 5 tartalmi képes vetített prezentáció, melyet előzetesen a félév során is lehet teljesíteni, a megadott olvasmányokból kiválasztott egyik anyagból – saját nézőponttal kiegészítve

Szakirodalom:

A tananyag nagyobb része interneten elérhető, amit lehet, felteszünk az e-learning felületre. A vizsgaanyagot (az előzőekben megadott témákhoz) az előadásokon és konzultációkon állítjuk össze.

Striker Sándor: Valóságaink világa. In: *A valóság fellazulása*, Szerk. Agárdi Péter, Székely Mária, Lukács Archívum – Argumentum kiadó, Budapest, 2012, pp.71-83
http://www.striker.hu/sites/default/files/attach/valosagaink_vilaga.pdf

Kovács Gábor: A modern társadalom 1. 2. 3. (összefoglalás)
<http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/Tarsfil/MOD.HTM>

Heller Ágnes: Mi a modernitás?
<http://www.mindentudas.hu/heller/20040202heller.html>

Bujdosó Dezső: a./ A globalizáció problémái
b./ A multikulturalitás ellentmondásai

- c./ Értékek tengelyén (Archaikus és modern)
- d./ Kultúra és piac
- e./ Kultúra és érték – érték és mérték

<http://www.csongradmmk.hu/page.html?site=pages&id=152>

Bodrogi Tibor: Mesterségek, társadalmak születése c. könyvéből:

A Társadalmak születése/Gazdasági élet, gazdasági viszonyokból a bevezető sorok és I. Munkamegosztás/ Munkaszervezet c. rész (a benne lévő táblázat nem kell)
A Társadalom c. fejezetből a Bevezető rész az A pontig kell.
Forrás: <http://mek.oszk.hu/04600/04682/html/>

A kultúra és a társadalom fogalma, viszonya

Márkus György: A kultúra. Egy fogalom keletkezése és tartalma
<http://www.filozofia.bme.hu/~zemplen/KULT/01MARKUS.htm>

Kovács Gábor: A modern társadalom Lásd:
<http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/Tarsfil/MOD.HTM>

Striker Sándor: A felnőttoktatás, mint kulturális válasz Európában *In: Szabolcs Éva: Neveléstudomány – reflexió – innováció, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010*
http://www.striker.hu/sites/default/files/attach/kultvalasz2010_striker.pdf

Kultúra és civilizáció

Vitányi Iván: A civilizáció és a kultúra paradigmái
Forrás: <http://www.matud.iif.hu/02jun/vitanyi.htm>
Magyar Tudomány 2002/6

Az egyén a globalizáció világában

Csányi Vilmos: Az egyszemélyes csoportok és a globalizáció
Forrás: <http://www.matud.iif.hu/02jun/csanyi.html>

Bayer József: Globális média, globális kultúra
<http://www.matud.iif.hu/02jun/bayer.html>

A multikulturalizmus

Asszimiláció vagy multikulturalizmus? (Forrás: Metazin)
<http://metazin.hu/node/244>

dZihan és Kamien: Multikulti este (Sulinet)
<http://www.sulinet.hu/tart/fcikk/Kgb/0/12293/1>

Grüll Tibor: A globális kultúra négy arca
<http://hetilap.hetek.hu/index.php?cikk=2444>

Bujdosó Dezső: Utazás a multikulturalizmus körül

<http://knye.shp.hu/hpc/web.php?a=knye&o=2008> eloadasok

Udvarhelyi Éva Tessza: Vándorok kultúrák között

<http://knye.shp.hu/hpc/web.php?a=knye&o=2008> eloadasok

Kultúrafinanszírozási kérdések:

Marschall Miklós: A kultúrafinanszírozás nemzetközi modelljei és trendjei

<http://www.csongradamk.hu/pages/81/dload/marschall.rtf>

Egyéb források és témák:

<http://www.csongradamk.hu/page.html?site=pages&id=866>

<http://www.csongradamk.hu/page.html?site=pages&id=1231>

· [ÖSSZES ÍRÁS \(pdf. - 0,8 MB\)](#)

Az előző linken a fentiekben kiadott tanulmányok egyenként:

· [Hoppál Mihály: Hagyomány és modernitás között](#)

· [Voigt Vilmos: A hagyomány modern fogalma](#)

· [Szijártó Zsolt: A hagyomány és modernitás dichotómiája](#)

· [L. Juhász Ilona: Magyarság és hagyomány](#)

· [Gyáni Gábor: Hagyomány és történeti tudás](#)

· [Kovács Ákos: A kitalált hagyomány](#)

· [Szuromi Pál: Szürkülő szempárok - látáskultúránk pozíciói](#)

· [Szarvas Zsuzsa: A migrációs folyamatok hatása a helyi tradíciókra](#)

· [Makai Péter: Intentio moderna](#)

· [Csepeli György: Modernitás és szociális atomizáció](#)

· [Bujdosó Dezső: Értékek tengelyén](#)

Fogalomtár

Fogalmak: kultúra, civilizáció, redisztribúció, csere, a koordináció négy mechanizmusa stb.

<http://www.csongradmmk.hu/page.html?site=pages&id=152>

vagy:

<http://209.85.129.132/search?q=cache:SsQ89feyOtMJ:www.csongradmmk.hu/page.html%3Fsite%3Dpages%26id%3D152+fogalomt%C3%A1r+kult%C3%BArafogalom&hl=hu&ct=clnk&cd=3&gl=hu>

Ajánlott olvasmányok, kiselőadásokhoz is:

- Beck, Ulrich: A kockázat-társadalom. (Út egy másik modernitásba) Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó. Bp. 2003. (A kötet új kiadásban is megjelent 2009-ben)
- Binder Mátyás: Roma nemzetépítés? In: Eszmélet 77. 130-160. old.
- Bourdieu, Pierre: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. A szimbolikus tőke c. fejezet
- Bujdosó Dezső írásaiból:
 - a./ Műveltség vagy képzettség? (2006)
 - b./ Értékek tengelyén (Archaikus és modern) (2007)
 - c./ Kultúra és piac (2003)
 - d./ Kultúra és érték – érték és mérték (2004)

<http://www.csongradmmk.hu/page.html?site=pages&id=152>
vagy: <http://www.csongradamk.hu/>
- Cagolar: Törökök Berlinben c. írása az egyik első leírása ennek a jelenségnek
<http://terebess.hu/keletkultinfo/ayse.htm>.)
- Földiák András: Kultúra – állam – finanszírozás. In: Kultúra és Közösség, 1994. 117-132.
- Juhász Júlia: Híradás a Dzsumbujból. Kossuth Kiadó, 1976. (Egy fejezet)
- Kelemen János: Az ész képe és tette. Atlantisz Kiadó, Bp. 2000. 127-168. old.
- Lasch, Christopher: Az önimádat társadalma. Európa Könyvkiadó, Bp. 1984
- Márkus György: Kultúra és modernitás. T-Twins Kiadó – Lukács Archívum, Bp. 1992.
- Polányi Károly: Piac és ember. In: Polányi Károly: A nagy átalakulás, Napvilág Kiadó, Bp. 2001.
- Schultze, Theodore W.: Beruházás az emberi tőkébe. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp. 1983. (3. Beruházás az emberi tőkébe c. fejezet (48-72. old., A szegénység gazdaságtana, 281-296. old.)
- Smith, Adam: A nemzetek gazdagsága, Közgazd. És Jogi Kiadó, Bp. 1992. (Első fejezet A munkamegosztás. Második fejezet A munkamegosztás szülőke. 9-26. old.)
- Szűcs Jenő: Vázlat Európa három történeti régiójáról. Magvető, Bp. 1983.
- Tódor János: Aluljárók népe. Árgus Kiadó, Bp. 2004.
- Toynbee, Arnold J: A civilizációk megroppanásának problémája plusz két rövid fejezet. In: Toynbee: Válogatott tanulmányok. Gondolat, Bp. 1971. 120-138. old.

Budapest, 2014. szeptember 10.

dr. Striker Sándor, PhD
egyetemi docens